

ALEXANDRU GEORGE AND "ALTE PETRECERI ALE MINȚII"

Carmen Elena Florea

PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract. The short-prose volume, Parties by thinking and sentimental inductions, was published in 1986 and contains 44 personal reflections on the most unpredictable themes, highly human, introspective and cultural, gathered into 265 pages. The general impression is of a dynamic and fluent long text, a result of a very good critical thinking, transferred into a similar writing, in the manner of casting away any risk of reiterative plot. The pieces are the result of many years of creativity, a diverse time, 1972-1985. We might notice a progress of the author's skill, all through the thousands of days passing by, still, we have to admit that this one is not out of common, as long as the beginnings were rather very good. The titles provide a phony background, in point of real term, as they are often metaphorical or, at least, open invitations to accepting diversity. However, they do not mislead, they are profoundly figurative, as we have noticed, and they still manage to keep the literary aura or the taste for real literature, while reading. The pages dedicated to the short prose end with a small chapter, Searching for the latest meaning. In 1970, Alexandru George also signs his debut in the form of a literature book, as a writer, at Eminescu publishing house (the institution that had no inspiration, a year before, when it rejected The Great Alpha), with Simple Facts with the End Meaning. So, a glorious year for George, 1970, with two great books, two debuts – as a prose-writer and a critic – and with doubled, as it follows, recognition. This time, we find ten interesting contributions, generously appreciated, from the very beginning, by Matei Călinescu: "the novellas represent a concentrated artistic experience, and more than that, the triumph of a style which is one of veneration and irony. His writing is highly contextual, as its understanding supposes knowing functioning models he searches for, along with their originality" (this fragment was taken from the fourth cover of the book). Thus, the title is simply suggestive, but we can reach this conclusion only by admitting the reading as a whole. Of the present book. The term simple has, not so far, the connotation too or more simple, on the contrary, we consider it close to simply like that, or even more, natural, expecting, daily. An objective analyses certainly reveals that these texts require to be read again and again and again, so that to be truly and deeply understood. On the other hand, coming back to what seems mutual at all, to us, we only find the style, for most of the pieces. Perhaps, we can admit one exception, as the first person narrative enables every representation to share its charm. This way, Alexandru George seems to appear as a genuine representative of a shy confession and that is why we notice he shares a lot of his autobiographical characteristics.

Keywords: Alexandru George, challenge, surprise, meaning, receptivity

Petreceri cu gândul și inducții sentimentale, volum de proză scurtă publicat în anul 1986 la editura Cartea Românească, în București, cuprinde 44 de reflecții personale pe cele mai diverse teme, lumești, introspective și culturale, adunate în 265 de pagini. De aici și impresia certă de dinamism în conținut și suplețe în formă a tuturor textelor, bucurie a unei foarte bune gândiri critice transferate într-un aidoma scris, izgonirea oricărui risc de clișeizare sau repetabilitate.

Două mari atuuri, aparent concurente, în fapt, complementare: ziceri noi, informații inedite, nepreluate din alte scrieri personale, dar o asemănare în spirit, care nu numai că ne conduce către un tot unitar similar lecturii unei singure cărți, cu capitole diverse, dar se și alătură mai marelui

întreg, reprezentat de creația deplină a lui Alexandru George. Cu toate că subiectele alese sunt diferite, certificate și de datarea lor – în bunul obicei al maestrului, pentru prozele risipite și adunate în volume, în așteptarea bunului plac al unei edituri de a le publica, la un moment dat -, au omogenitate indiscutabilă de sens literar și de similară valoare. Sunt scrise pe parcursul mai multor ani, între 1972-1985, înregistrează atemporal un progres al condeiului, dar nu unul spectaculos, pentru că începuturile au fost foarte bune. Scepticii ar fi așteptat niște încercări (s)forțate, care să ia aspectul unei publicații acceptabile, ca volum, dar numărul mic al paginilor dedicate fiecărei tratări explică tocmai dorința de respiro pe care ne-o induce autorul și evită monotonia, care, s-a văzut, îi este totdeauna străină. Titlurile croiesc un background iluzoriu în diversitate, nu induc în eroare, dar sunt eminentemente conotative, adică își păstrează atât aura literară, cât și invitația descoperirii unui altceva, mai profund, odată demarată lectura. Exemplificăm: *Cunoaște-te pe tine însuși!*, *Apărarea și ilustrarea limbii române*, *Snobism*, *De la artă la arta pentru artă*, *Între simplu și complex*, *Obligația de a gândi despre Rebreanu*, *Despre prostie*, *Descoperirea lui Radu Petrescu*, *Despre dragoste și numai despre dragoste*, *Singurătate*.

Ne propunem în acest demers să-l introspectăm pe Alexandru George și să demonstrăm că ceea ce ni se oferă ca „fragmentarium” are drept finalitate o operă desăvârșită, nu numai sub aspectul imediat, al formei și al conținutului, dar mai ales în cel al recompunerii unei gândiri critice exprimate prin mijloacele literaturii. În consecință, consemnările noastre vor fi cursive și se vor particulariza prin aprecieri obiective înlănțuite, fără pauze anunțate, tocmai pentru a încuraja îndeplinirea scopului primordial anunțat. Prezenta decizie a fost indiscutabil influențată de opiniile unor consacrați critici contemporani¹, demne a fi luate în calcul, cu atât mai mult cu cât, citind printre rânduri, descoperi invitația realizării unor observații atente asupra textului literar propriu-zis, a creației, până nu demult supuse exclusiv unor analize generalizatoare – de confundat cu opera georgiană, în ansamblul ei.

Comedia erorilor critice

„În calitatea mea de cititor fervent de literatură și de diletant în ale criticii, mi-am pus... problema dreptului la critică, a specificității acesteia, a posibilității erorii, a frecvenței erorilor, în sfârșit a tipurilor acestora”. Ne interesează mărturisirea lui Alexandru George, mai ales în măsura în care își deconspiră gustul – bănuț de noi, de altfel – pentru lectura intensivă, respectiv, preocuparea pentru abordarea critică a textelor care i-au suscitat interesul. Diletantismul, pe care îl invocă modest, cu referire la cea de a doua asumată practică ferventă, poate fi un răspuns pentru cei curioși a descoperi ce s-a considerat mai mult autorul, prozator sau critic. Pe de altă parte, cu o altă ocazie, preciza că, din punctul său de vedere, este mai important a citi literatură, decât a o comenta, poate chiar a o scrie. Presupunerea sa trebuie să fi fost realizată strict în urmărirea unui scop formativ, în sensul dobândirii unei culturi literare suficiente, care să asigure premisele abordării serioase ale celorlalte.

Confesiunea are și darul unei autoplasări într-o panoplie glorioasă de nume critice, o parte dintre ele aflându-se și în vizorul său actual. Nu ascunde nici faptul că a făcut o școală proprie din

¹ *Petreckeri cu gândul și inducții sentimentale* este o „carte ce poate fi citită și sub incidența unei grile memorialiste truate, autentificată, însă, prin convenția «obiectivării» și prin aparenta detașare. «Diletantismul» critic, pe care îl mărturisește aici, cu ușoară ipocrizie, Alexandru George capătă reflexe și semnificații superioare, părăsind sensul unei false modestii și refugiindu-se într-un spațiu estetic în care egreu de disociația meditația critică propriu-zisă de inserția narativă sau de excursul teoretic. În nicio altă carte a lui Alexandru George nu se întregește, precum în aceasta profilul moralistului, al celui care, citind într-o lectură nouă, pe cât de nuanțată, pe atât de provocatoare, semnele realității, extrage din acestea exemple și modele, conferind dimensiuni și valorizări juste, adecvate unor întâmplări, gesturi, «subiecte» aparent fără nici o însemnătate orisemnificație. Pe de altă parte, dacă uneori opiniile formulate de critic pot părea (și chiar sunt) paradoxale, se poate constata la o privire mai atentă a lucrurilor că, de fapt, paradoxul nu e decât o formă de a face sensibilă o trăsătură ascunsă a unui lucru, sau de a recupera o dimensiune ignorată a unei calități umane.” Iulian Boldea, *Critici români contemporani*, p. 48.

a-i citi pe alții și a se lăsa înrâurit de ei, așa cum recunoaște că a fost cazul lui D. Caracostea, pe care îl elogiază și al cărui oarecare, dar pretențios articol – *Prolegomena argheziană* – îl va fi folosit în conceperea primului său studiu critic. Unul foarte valoros și asemenea primit de cei interesați, *De la Alpha la Arghezi* – publicat în 1970 - și avându-l în centrul atenției, cum rezultă și din titlu, pe născătorul tuturor *Cuvintelor potrivite*. De această dată, nu ne-am propus să analizăm ca atare eseul georgian, tocmai pentru că, în încercarea sa de obiectivare critică, de a demonstra ce înseamnă să fii receptat ca atare, devine și foarte subiectiv. Pot fi exemple care se doresc generalizatoare sau o posibilă parte viitoare dintr-un fel de *istorie a începuturilor criticii în România*, dar cum un astfel de gând nu l-a animat pe scriitor, nici nouă nu ni se pare oportun să răstălmăcim propriile opinii despre varii confrăți. Pe de altă parte, strict sub raport teoretic, sunt de găsit adevărate maxime, cu referire la domeniul criticii, pe care ar fi incorect să le omitem.

Asumarea elegantă, parcă și în numele celorlalți specialiști în domeniu, a erorilor critice este laudabilă. Este foarte puțin probabil să fi devenit un exercițiu pentru toți cei care au greșit, pentru că scrierile lor erau sincere, notau exact ceea ce credeau la un moment dat și s-au situat la limita greșelii umane, numai când altcineva, din aceeași categorie a reușit să demonstreze cu argumente acest fapt sau când cel criticat a infirmat ulterior, prin alte scrieri sau printr-o recunoaștere unanimă, ceea ce se scrisese nerealist despre el. Cu alte cuvinte, eroarea critică nu implică sau nu include de la început o lipsă de profesionalism. Este strict un punct de vedere, împărtășit la un moment dat și nu se poate face vinovat decât de ironicul subiectivism pe care, teoretic, critica îl reclamă și îl declară total străin ei. Apoi, „dreptul la critică” este strâns legat de astfel de reacții, presupune aprioric și eroarea și, ceea ce este și cel mai important, conduce spre o altă critică, asemenea, și de aici progresul genului, perfecționarea lui, dar și, nu în ultimul rând, șansa nenumăratelor reabilitări ale celor căzuți victime greșelilor unor critici. Aidoma, nu se poate vorbi nici despre critici care greșesc mereu, pentru că atunci ei s-ar autodesființa și nu ar mai reprezenta statutul pe care și-l asumă onorant. În consecință, prin raportare la o personalitate critică deja cristalizată, într-o mare de studii pertinente și valoroase, opiniile eronate ar trebui, dacă nu să se piardă, cel puțin să fie sincer scuzate. „Istoria criticii oferă atâtea ilustre exemple de critici mari care s-au înșelat în mari confruntări cu câte un artist sau altul, încât eroarea încep să cred că ar putea fi trecută la capitolul fatalității meseriei.” Cât este *fatalitate* și cât este *eroare* este o altă discuție. La fel, observarea tristă a eșecului numai la marii critici, ca și cum ei nu ar avea voie să greșească, de fapt, că nu le-ar fi permis. „Fatalitatea” ar deveni purtătoare de o certă descalificare a respectivului critic, mai ales dacă are neșansa de a fi greșit în raport cu un artist cu adevărat mare. Tocmai de aceea găsim termenul exagerat. Ceea ce se trece cu vederea este faptul că existența unui critic nu poate fi comparată cu cea a unui scriitor. Scriitorul este un artist veritabil, original, care i se adresează marelui public și tot așa și rezistă, prin raportare la el. Criticul poate fi artist numai sub aspectul formei, pentru că acel conținut pe care îl prezintă este unul preluat, așadar lipsit de originalitate. Este un analist al artei altora, ceea ce nu exclude stabilirea talentului său, a intuiției sale, a culturii personale, a capacității de analiză și de plasare, corectă sau nu, a unui artist, într-o epocă.

Apoi, se mai omite un fapt esențial. Este imposibil ca un studiu critic să fie integral eronat. Este puțin probabil că, și pe fondul general al receptării unei încadrări nefericite - să admitem, greșite -, nu pot apărea enunțuri corecte, afirmații nediscutabile, și poate că tocmai de acelea au profitat alții, detractorii, atunci când au realizat atacul. „În domeniul criticii, care e acela al aproximației, ...greșelile sunt la ele acasă, dar interesant e că variabilitatea lor poate să ajungă la un moment dat semnificativă..” În măsura în care un articol critic stă sub semnul *aproximației*, afirmația poate trece drept justificatoare, mai ales în raport cu cele spuse anterior. Nu suntem însă

de acord cu presupunerea ei obligatorie, în sensul aproape al definiției parțiale a criticii, ca știință, și din acest punct de vedere. Că un studiu critic se poate dovedi *aproximativ* prin ceea ce comunică este una, dar a pleca de la conștientizarea sa, de făcut oricum, cu orice ocazie, este o greșeală care nu poate duce decât la anularea supoziției critice, în preaplinul său accept universal. Categorie nu, critica nu are voie să pornească de la premisa că este invariabil *aproximativă*, ea trebuie numai să conștientizeze acest risc ascuns și să lupte din răspuțeri să îl evite. Pentru a fi o critică bună, evident. La fel, orice punct de vedere critic este individual și profund responsabilizator. Cu atât mai mult nu poate deveni destabilizator, relativ, pentru că atunci s-ar confunda cu altele, ale altor critici, care, vai, pot fi și ele, la rândul lor *aproximative* și atunci *câștigător* va ieși numai artistul, care nu va mai înțelege nimic din munca sa și care, sigur, nu va mai avea nimic de învățat spre a aplica ulterior, spre a deveni mai bun. De aici, riscul artiștilor-scriitori slabi, notați, din fericire pentru ei și spre marea noastră pierdere culturală, cu această monedă.

„Cele mai banale erori pe care le poate comite un critic sunt acelea care țin de formația sa intelectuală, de educația gustului, de aria culturii pe care el nu e în stare să o depășească.”² Cu alte cuvinte, critici și *critici*. Enumerația poate fi tradusă ca o serie de calități pe care trebuie să le aibă un critic, pentru a evita erorile. Dar nu se dorește astfel. Se pleacă deja de la aceste cauze care induc greșeala, iar ele nu servesc drept scuze, ci sunt mai mult acuze. Așa cum este formulată fraza, rezultă că, indiferent de faptul că posedă sau nu acele atribute, criticul oricum greșește. Pentru că ni s-a vorbit anterior de „marii critici”, care s-au înșelat în privința celor pe care i-au analizat. Există riscul să se înțeleagă faptul că greșeala critică este direct proporțională cu „formația intelectuală, educația gustului, aria culturii” pe care autorul ei le posedă. În sens invers, bineînțeles: adică, pe măsură ce le ai mai puțin, la fel, vei greși mai mult. Parțial verificabil, pentru că se ignoră total intuiția, în opinia noastră extrem de importantă pentru un adevărat critic, respectiv, viziunea și capacitatea de previzionare, ambele rezultând nu neapărat din posesia trăsăturilor recomandate, cât mai mult din har, experiență proprie, exercițiu. Ne exprimăm această nedumerire și pentru că ne este total neclară conotația termenului *banală*. Dacă epitetul nedorit este sinonim cu „eroare nevinovată, de mici proporții”, atunci enunțul capătă un conținut coerent și sustenabil (și de noi). Dar dacă el este o elegantă înlocuire a unor *incalculabil, incredibil, neașteptat, stupefiant, rușinos*, ne rezervăm dreptul să credem că Alexandru George are motive întemeiate, poate personale, chiar să atace instituția criticii, pentru a-și asigura un confort pe termen lung, atât ca prozator, cât și de pe poziția unui critic.

Subiect de literatură

Am lăsat la sfârșit textul care ne-a impresionat cel mai mult, pentru că, disecând semnificația titlului, se constată că este mai mult decât un *subiect*, este *literatură*. Din acest punct de vedere, nu se aseamnă absolut deloc cu celelalte contribuții numeroase de aici, poate pentru că, într-o oarecare măsură, poartă o notă personală amară și nostalgică, pe care am întâlnit-o în lectura altor două eseuri ale volumului, nediscutate de noi aici - *Singurătate și Despre dragoste și numai despre dragoste*. În mod cert, considerăm că este o mare pierdere că Alexandru George nu a transformat această realitate consemnată în zece pagini într-un roman, și pentru că povestea tristă împărțită chiar este subiect de roman, dar mai ales că am fi avut șansa să-l vedem într-o unică ipostază, de a analiza sufletul feminin. Și cum toate narațiunile sale sunt la persoana I, ar fi fost o revelație să-l vedem desemnându-și un narator-personaj feminin, pentru că, în ipostaza masculină, prin raportare la relația directă din viața de zi cu zi cu protagonistul, i-ar fi fost mult mai greu să fie un simplu observator. Și atunci, fie ar fi schimbat intrigă, s-ar fi insinuat în viața intimă a caracterului feminin – ceea ce nu i-a stat în fire, neîndepărtându-se niciodată foarte mult de la

² Idem, p. 211.

realitatea posibilă și verificabilă -, fie ar fi ales o narațiune la persoana a III-a și, din nou, s-ar fi dezis. Probabil că o astfel de teorie și-o fi făcut și el, de vreme ce nu a ales - la timpul oportun - să încerce să transforme „subiectul de literatură” în unul de roman. Mai mult decât atât, grație confesiunii împărtășite paginii, aflăm că și această istorisire, pe care noi cu greu o putem considera o relatare de epocă – fiindu-ne mult mai la îndemână cea de schiță sau de nuvelă - dacă se elimină elementele care țin de *memoriile* autorului -, a fost făcută la îndemnul prietenului său, recunoscutul scriitor pe care l-am mai invocat în această prezentare generală, Radu Petrescu. Fără doar și poate, prin simțul său fin, romancierul a sesizat oportunitatea unei mari opere, sfătuindu-și confratele să nu rateze acea unică ocazie. Suntem convinși că numai eleganța sa l-a oprit a încerca însuși un asemenea demers - de vreme ce s-a arătat realmente fascinat de subiect și l-a urmărit apoi, în realitate, până târziu – și numai vina cu care ar fi trăit mult timp, că i-a furat o idee unui camarad. Deși narațiunea asociază amintirea unor zile trăite real de Alexandru George, ca un jurnal indirect, cu povestea tragică a unei femei interesante, firul epic al celei de-a doua părți este atât de intens, încât cititorului îi este foarte greu să nu recepteze întregul ca pe o singură poveste. Ca și cum întreaga prezentare ar constitui un rod al ficțiunii. Dincolo de acele contribuții din text, care fac referire directă la personajul feminin amintit și care nu sunt copleșitoare numeric – din păcate -, redevenim martorii, ca în alte scrieri georgiene – de pildă, *Seara târziu*, unui documentar de epocă, o mini-monografie a timpurilor apuse, poststaliniste, întrucâtva decupând chiar aspecte similare celor incluse în romanul citat, referitoare la circumstanțele acomodării și lucrului într-un serviciu proaspăt dobândit. Mai mult, faptul că această istorie, căreia nu i se poate nega substanțialitatea, nu a fost nici măcar amintită în cartea *Seara târziu*, ne poate oferi noi speculații, privitoare la un alt tip de relație, cea a lui Alexandru George cu personajul său, diferit de cel zugrăvit aici. De această dată, „subiect de literatură” pentru alții. Nostalgic sa nu, autorul își amintește de prima sa angajare, prilej pentru noi să aflăm despre cuceririle epocii comuniste, într-un institut nou în *peisajul științific al țării*. Sigur, vom specula cât vom putea, fără a impieta cursul adevăratei narațiuni, aspectele autobiografice. Indirect, aflăm cam ce așteptau oamenii de atunci de la serviciul lor, cum erau plătiți, iar unele amănunte ne lămuresc că trecerea nu era definitiv făcută, la sfârșitul anilor '50, la sistemul „noncapitalist”. De pildă, faptul că nimeni nu se bătea pe un post – ca cel obținut de tânărul de atunci – situat într-o clădire periferică sau informația că existau locuri unde angajații puteau fi plătiți „în acord” (în funcție de cât lucrau), obținând și salarii triple decât cele de încadrare, vorbeau de la sine. Mediul descris, care corespunde celui în care s-a acomodat pentru prima dată, ca salariat, Alexandru George, este important a fi redat întocmai, pentru că el coincide cu cel în care își va face apariția și personajul romanului nescris.

Ne vor reține atenția în special angajații, în diversitatea și totalitatea lor, unele amănunte depășind sfera documentului și devenind de domeniul absurdului superlativ. „Era o comunitate destul de neomogenă firește, în care predominau inginerii și chimiștii, aceștia din urmă erau mai mult femei, care nu lipseau însă nici din prima categorie. Iar despre „ceilalți”, printre care mă aflam și eu, ce să mai spun? Voi consemna doar faptul că o parte din personalul feminin de deservire în laboratoare era format dintr-o trupă de foste pensionare ale caselor de toleranță din cartierul Crucea de Piatră, ajunse acolo după un stagiul de reeducare de vreo doi ani la Plătărești. Erau și în personalul administrativ tot felul de *figuri*... Mă simțeam ca într-o legiune străină...” Ultima remarcă se referă, probabil, la modul stingher pe care îl resimțea angajatul, în tot ceea ce făcea și cu privire la tot ceea ce descoperea, nicidecum la dificultățile sale de acomodare sau la cele pe care le presupunea noul serviciu.

Faptul că nu se sfiește să se alăture grupului nespecialist, numit simplu „ceilalți”, care, după cum am văzut, conținea și aparente prezențe reprobabile, este o recunoaștere a limitelor sale

profesionale, la acel moment dat. Apariția pitorească a fostelor prostituate – pe care se ferește să le numească direct astfel – nu este de natură să înjosească mediul din care făcea și el parte, am spune chiar, reținând faptul că era un nou institut, cele în cauză erau chiar privilegiate. Oricum, tratamentul lor semăna cu cel aplicat unor victime ale capitalismului, de vreme ce nu fuseseră trimise la Canal – cum se practica cu dușmanii regimului – și putem să bănuim că, în angajarea lor, fie au avut ca ajutor foști ...clienți, fie s-au ocupat, în paralel, cu meseria veche de secole ori cu spionarea nefericiților care le cădeau în mreje. Apoi, constatarea generală de observare printre colegi a unor *figuri*, care poate ascunde mai mult decât ne-am închipui la prima vedere – dacă informația legată despre Crucea de Piatră nu fusese în măsură să ne surprindă.

Pe fondul acesta tern și totuși policrom își face apariția *ea*, care nu va fi nici iubita observatorului său din umbră, nici o dragoste platonice, ci numai un studiu de caz, născut din fireasca masculină curiozitate, pentru femei, cel mult din perspectiva celui care descoperă altceva decât fusese obișnuit până atunci. Portretul pe care i-l realizează Alexandru George este sugestiv și plin de forță, iar puterea lui de convingere, exercitată asupra cititorului nu ne miră, dacă îl raportăm la întreaga galerie portretistică, din atâtea opere ale sale. În această lume *banală* – noi am spune *insolită* – „se rătăcise ... o femeie tânără și deloc frumoasă, dar care era o apariție rară pentru femeile din epoca în care tipul fizic greco-oriental era încă dominat de burghezia bucureșteană: silueta suplă de manechin, tipul sportiv, gesturile calculate și sigure, o prezență agreabilă în orice situație ai fi surprins-o. Repet: nu era frumoasă, dar era o apariție ieșită din comun, prin alură, prin inteligență, prin eclat-ul figurii, prin arta și știința de a se ține la modă, printr-o eleganță firească în felul de a se îmbrăca, în tot ceea ce făcea...”³ Poate că portretul nu este cel mai reușit realizat de George unui personaj feminin, în sensul că sesizăm o anumită stângăcie și o încurcare a detaliilor, dar poate tocmai faptul că își amintește despre o persoană și nu construiește un personaj explică acest lucru. Insistând asupra faptului că *nu era frumoasă*, mai rău face, pentru că încearcă să ne atragă atenția că nu era deloc interesat de ea, ca femeie, nereușind decât să suscite și mai mult interesul sporit al cititorului – sau poate acesta era scopul! – și să-i propună noian de întrebări. Descrierea continuă, neoprindu-se la aspectul fizic și lăsându-ne să înțelegem că avem de-a face cu o adevărată doamnă, cu un mariaj foarte reușit – „era soția unui arhitect cu un nume sonor din societatea bucureșteană a timpului” – și care mai păstra din obiceiurile de lux de tip interbelic – cu vacanțe, vara la mare și iarna la schi. Un contrast evident și chiar bătător la ochi în peisajul abruptizat nesocialist, în condițiile în care suntem asigurați și că „majoritatea femeilor erau îndeobște preocupate de cartelă, de cozi, de cratiță și de necazurile domestice.”⁴

Așa cum se înlănțuie de la sine lucrurile, suntem parcă în așteptarea unei bombe cu ceas, care va apărea la un moment dat, dar numai după ce va fi suficient pregătită. Pentru cei care am fi avut gânduri mai mult necurate decât sceptice, suntem asigurați că, față de eventualii ei curtezani, „rezerva ei era categorică”, mulțumindu-ne să aflăm că nu era o sălbatică, nu evita prezența bărbaților, mai mult decât atât, se folosea de ei, și încă de cei aflați în poziții cheie – șeful ei direct, un protector și mai înalt sau un partener al jocului de bridge -, pe care îi transforma, după caz, și în șoferi personali. În contrast cu acest lux exorbitant al personalității feminine, pe un fundal de mijloc de secol incert, neînțelegându-se mare lucru din această existență ieșită din tipare – a celei care pare să trăiască într-un alt timp și într-o altă țară, cu un curaj nebun -, va avea un rol de echilibru prezentarea reală a Bucureștiului de altădată. Un peisaj nu monoton, respingător, impropriu traiului doamnei abia descrise, ca o amenințare de nepotrivire a ei într-un decor impus,

³ Idem, p. 224.

⁴ Idem, p. 225.

ca o infamă trimitere în locuri care să i se potrivească și în care prezența ei să intre în normalitate. „Ar trebui evocată strada aceea îngrozitoare, plină de cârciumi și scufundată în noroaie, care astăzi a devenit absolut de nerecunoscut datorită blocurilor falnice ce o mărginesc... Pe atunci erau numai maghernițe, trotuare surpate, mizerie, copii zdrențăroși care se jucau, lume de tot nevoiașă. Iar acele cârciumi sordide care se țineau lanț păreau o ultimă imagine a Bucureștilor turpizi și balcanici din trecutul nu prea îndepărtat...” Relația dintre cei doi, naratorul-autor și femeia-personaj este, conform celor scrise, o non-relație, nu în sensul inexistenței ei reale, ci a lipsei de interes vădite de ambele părți: „între mine și ea nu se putea stabili absolut nicio apropiere”. Din punctul ei de vedere, deducem că se ferea de el, pentru că ar fi avut și motive, dacă ar fi să luăm în seamă următorul autoportret: „...pe vremea aceea – prea avântat, prea tânăr – eram un comentator mult mai crud și mai lipsit de menajamente a tot ce vedeam; chiar și felul meu obișnuit de a vorbi sarcastic și fără reținere, nu-i făcea deloc plăcere...”⁵ Ar fi de comentat pe marginea acestei confesiuni, pentru a ni-l imagina pe Alexandru George tânăr sau pentru a afla cum era privit de cei din jur. Faptul că este conștient de rezerva pe care o degajă în jurul său certifică fie o minimă aroganță, neforțată, rezultată din superioritatea profesională și personală în raport cu ceilalți, fie valurile tinereții inconștiente și lipsite de diplomație, de experiență, proprii oricărei persoane oneste sau, nu în ultimul rând, un modus vivendi al acelor timpuri, o teamă circumspectă a tuturor față de cei din jur, posibili turnători, protejații nu știu cui și, în consecință, potențiali producători de rău. Lucrul cel mai grav în acel moment îl constituia pierderea locului de muncă, deloc de nerealizat, care putea avea loc și din pricina unei fraze spuse nonconformist, și dintr-o părere exprimată hazardant și neavizat la adresa altcuiva.

Și totuși, există câteva situații în care cei doi vor reacționa, fiecare cu aportul ei semnificativ. Prima dintre ele este situată la limita dintre insolit și parvenitism, după cum distribuim rolurile. Cu o anumită ocazie, în prag de revelion, reclamând lipsa unor ciorapi eleganți, cu dungă, și nerezistând să abdice de la felul său autoimpus de excesivă și rarisimă eleganță, distinsa doamnă apelează la mai tânărul coleg să-i deseneze, coloreze urmele unor presupuși ciorapi, direct pe piele. Ceea ce și face împlicinatul de ocazie, folosind savant, din proprie inițiativă, cerneală tipografică. Un alt avantaj ulterior demonstrat, care i-a adus posesoarei o nesfârșită bucurie, a fost și faptul că simularea a ținut mult mai mult decât ar fi reușit să o înlocuiască o pereche obișnuită de dresuri din nylon. Nu știm ce să comentăm. Cu tendință filozofică, am spune că este un semn de început al sfârșitului. O mare doamnă nu ar apela la așa ceva, decât dacă ar fi la capătul puterilor morale și financiare. Psihologic, sesizăm labilitatea celei puse în situația de a-și împărtăși micul amar și de a recurge la ajutorul uneia dintre persoanele la care se aștepta mai puțin, pur și simplu, pentru că nu avea de ales – ne reamintim, din biografia schițată de alții, că la început, Alexandru George a lucrat ca desenator și probabil acesta este și cazul aplicat. Lumesc, scena e destul de grotescă și de un real parvenitism, iar critic, nu ne rămâne decât să constatăm că oricine poate colabora în condiții extreme, inclusiv autorul prea exigent, care fie e foarte bun coleg cu toată lumea – și credem acest lucru – fie nu poate nici el să-i refuze nimic prețioasei prezențe feminine. Sigur că permanent planează suspiciunea asupra vieții private a acestei „femei adorate, adulatate, cultivate și invidiate de toată lumea”⁶, am spune, mai ales după relatarea unui asemenea episod – care ne lasă a înțelege că nu mai dispune de fondurile materiale din trecutul nu foarte îndepărtat -, iar completarea autorului vine prompt: „nu era în fond fericită în viața intimă.”⁷

⁵ Idem, p. 226.

⁶ Idem, p. 227.

⁷ Idem, p. 228.

Nu foarte târziu dezamorsarea bombei pe care o prevedeam: cere concediu prenatal și divorțează de soțul său, pentru că aștepta un copil, dar nu al acestuia. Este momentul nu numai al decăderii personale depline, al rușinii înimaginabile, dar și al distrugerii unui mit. Într-un cadru dominat de foste „angajate” la Crucea de Piatră, petrecerea unui astfel de infam eveniment – pentru acea perioadă – nu putea trece neobservată. Apoi, tocmai de la ea - care se particulariza atât de semnificativ, deosebindu-se de restul lumii, încăpățânându-se să-și păstreze un aer occidental - nu era de așteptat un asemenea șoc social. Nu știm exact dacă plecarea ei definitivă din acest loc era un răspuns la umilința pe care ar fi resimțit-o întorcându-se acolo unde fusese cu adevărat o mare doamnă sau dacă nu mai era primită de către cei mult mai „curați”, din societatea multilateral dezvoltată.

Dintr-o altă perspectivă privind lucrurile, se ignoră un lucru esențial. De fapt, fostul ei coleg, povestitorul, îl ignoră. Care a fost motivația ei personală pentru a se supune acestui supliciu cu consecințe incalculabile și devastatoare pentru o fostă figură imaculată?! Nu era vreo îngenuă, o novice, pentru că aflăm de la autor - care va interacționa pentru a doua oară cu ea când îi va semna fișa de concediu prenatal, ca reprezentant al sindicatului -, și el surprins, că avea deja 37 de ani. Nici vreo nesocotită, pentru că se trăiau încă vremuri când femeile puteau alege oficial să renunțe la sarcinile nedorite. Cu atât mai puțin a nimănui, pentru că aflasem că era soția unui important demnitar și că ea însăși deținea o funcție care i-ar fi permis să se întrețină singură. Așadar, ce mai rămăsese? De ce a riscat să-și provoace singură o iremediabilă și de neoprit prăbușire?

Sunt numai două răspunsuri posibile, ambele mai puternice decât orice altceva, proprii numai unei femei – așadar de aceea neintuite de bărbatul Alexandru George – și care mai au o semnificație adâncă, aceea că nu oricine le poate poseda, ci numai cei înzestrați aparte, cu un înalt grad de conștiință și de iubire de sine și de adevărata viață. Dragostea și copilul. Dragostea pentru cel ce avea să devină tatăl copilului ei - un fost magistrat nonconformist, neagreat de regim, pe scurt, fără căpătâi -, în numele căreia numai spiritele înalte sunt gata să sacrifice tot și copilul, rodul iubirii, dar poate și foarte dorit la vârsta ei, un copil care poate nu fusese acceptat teoretic de fostul soț – nerezultând un altul în timpul căsătoriei -, sau pentru care nu existaseră toate condițiile naturale îndeplinite pentru asigurarea venirii sale pe lume. Dacă ar fi fost un simplu subiect de roman, intriga s-ar fi putut complica cu o fugă în străinătate – pentru că și magistratul rămăsese ancorat în interbelic -, cu o luptă cu reprezentanții noului regim, pentru reabilitarea sa socială sau chiar cu un amor neplanificat cu fostul observator de la grupa sindicală (autorul). Numai că viața are regulile ei nescrise, destinul plătește când te aștepți mai puțin și uneori, ca să parafrazăm o zicere contemporană, realitatea bate romanul. După nașterea unui băiat, care îi va fi istovit trupul, s-a îmbolnăvit, a rămas mult timp prin spitale, cu diagnostice complementare unei decalcifieri osoase, care s-au dovedit a fi un cancer generalizat ce i-a provocat un sfârșit nemeritat, „în chinuri groaznice.”⁸ Dacă am fi continuat în spiritul unui subiect de roman, cu otrava poststalinistă a acelor timpuri, am fi inventat o răzbunare absurdă a fostului soț – care sigur a trebuit să plătească în fața autorităților pentru onoarea pătată a familiei -, o iradiere proprie timpului, evident secretă, așa cum au fost atâtea deconspirate pentru capete mult mai mari, de către istoricii contemporani. Reacția naratorului-coleg: nesfârșită părere de rău, imputarea faptului că nu a vizitat-o niciodată la spital, deși ar fi avut ocazia – rușinea funcționa la cel mai înalt grad – și negăsirea unei explicații logice pentru hazardul vieții și al efemerității ei. Într-o ironică, dar suficientă compensație, a avut a descoperi cu aproximativă stupefacție, că femeia fantasticului său vis real fusese înmormântată

⁸ Idem, p. 229.

imediat lângă locul de veci al familiei sale. Altfel spus, avea să știe că vor fi cel puțin vecini în veșnicie.

Finalul schiței-mărturii mai aduce două elemente interesante: fantastica reacție a lui Radu Petrescu, cel care, ascultând istorisirea, a ținut să descopere casa în care a locuit femeia-personaj și să-l cunoască pe „ignorantul supraviețuitor” (care era în bune relații cu tatăl său, chiar dacă acesta, din nefericire, nu se căsătorise cu cea căreia îi provocase, practic, sfârșitul) și o poveste reală din Evul Mediu, de un grotesc nedefinit, de la curtea unui rege portughez, Alfonso al III-lea, a cărei unică semnificație nu poate fi decât aceea că în numele dragostei mari ești capabil de orice. Probabil, o reinterpretație a vieții tragice a fostei colege de birou a autorului. Nu în ultimul rând, ne mai propune o reflecție amară, pe care numai Alexandru George putea să o aibă, în momente de sinceră tristețe și de interpretare a legilor nescrise ale vieții, pe care o redăm integral: „Moartea e simplă, asemeni oricărui miracol, și poate de aceea nu trebuie să o tulburăm nici măcar cu gesturi sublime, decât în măsura în care vrem să o socotim un capitol al vieții. La aceasta putem visa, dar visele nu sunt niciodată programabile; marea lor libertate ne ajută ca, în cuprinsul lor, să ne aflăm în cele mai ciudate situații, în cele mai neașteptate tovarășii.”⁹

BIBLIOGRAPHY

George, Alexandru, *Semne și repere*, Editura Cartea Românească, București, 1971.

George, Alexandru, *Simple întâmplări cu sensul la urmă*, Editura Muzeului, București, 2004.

George, Alexandru, *Simple întâmplări în gând și spații*, Editura Cartea Românească, București, 1982

Boldea, Iulian, *În jurul lui Alexandru George*, Vatra, nr. 11/nov. 2009, p. 79-80.

Buciu, Marian Victor, *(De)limitări ale scrisului lui Alexandru George*, România literară, nr. 32/ 9 aug. 2013, p. 4.

Cărtărescu, Mircea – *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, București, 1999.

Cioculescu, Barbu, *Un luptător – Alexandru George*, Litere, anul XIII, nr. 9-10 (150-151), sept.-oct. 2012.

⁹ Idem, p. 232